

Vabariigi Valitsuse määruse
„Vaivara maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas Sinimäe alevikus ja Mustanina külas.

Vaivara maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) on moodustatud Vabariigi Valitsuse 12. mai 1998. a määrusega nr 102 „Vaivara ja Kallukse maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine” Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331 kaitse alla võetud Vaivara Sinimägede põhjal, liites alale Viivikonna lahustüki.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitseala piire ning kinnitatakse sellele kehtiva looduskaitseseaduse kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpide, alal leiduvate kaitsealuste liikide ning väärtuslike pinnavormide kaitse. Kaitseala Viivikonna sihtkaitsevöönd hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Viivikonna loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti liigikaitse büroo liigikaitse peaspetsialist Iti Jürjendal, avalikustamise ja avalikustamisjärgse menetluse eest vastutas Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Triin Amos (tel 733 4163, e-post triin.amos@keskkonnaamet.ee). Eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Ellex Raidla advokaadibüroo advokaat Kaisa Laidvee (tel 640 7107, e-post kaisa.laidvee@ellex.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eksperdi hinnangu on andnud Eerik Leibak, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslikke pinnavorme ja maastikku – Vaivara Sinimägesid, ning elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: vanad looduspõõsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitsealal kaitstakse II kaitsekategooriasse kuuluvat samblaliiki kurrulist tuhmikut (*Anomodon rugelii*) ja selle liigi kasvukohti.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Vaivara maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik ja esteetiline väärtus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Vaivara maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta **Vaivara Sinimägesid**. Kolm ligikaudu 50 meetri kõrgust, tasaselt maapinnalt kõrguvat seljakut on haruldased, arvatavasti jääaja lõpul kujunenud pinnavormid, millel on eriline glatsiaal-geoloogiline teaduslik väärtus (Raukas, A. Vaivara Sinimäed. Eesti Loodus, 1969, 9). Läbi aastasadade (vähemalt Põhjasõjast alates) on Sinimäed olnud sõjategevuse kese, mistõttu on neil suur ajaloolis-kultuuriline väärtus. Sinimäed rikastavad Ida-Virumaa lavamaa tasast maastikuilmet ja on suure esteetilise väärtusega.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsakooslused ning loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus. Vaivara maastikukaitsealal asuvad looduslikud metsakooslused – elupaigatüübid vanad looduspõõsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Need elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. **Vanad looduspõõsad (9010*)** on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele looduspõõsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. **Rohunditerikkad kuusikud (9050)** on ohustatud metsade intensiivse majandamise tõttu. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ohustab kuivendamine, samas on see elupaigatüüp Eestis tüüpiline niisketel aladel levinud kooslus. Kaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud metsaelupaigatüübid asuvad kõik Viivikonna lahustükil.

Vaivara maastikukaitseala on elupaigaks mitmele haruldasele ja ohustatud liigile. Kaitseala kaitse-eesmärgina on neist nimetatud üks.

Kurruline tuhmik (*Anomodon rugelii*) on väga haruldane spetsiifilise elupaiganõudlusega II kaitsekategooriasse kuuluv samblaliik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. Kurruline tuhmik kasvab salumetsades varjulistel lubja- ja graniitkividel, harvem tüvealustel ja maapinnale ulatuvatel juurtel. Välise sarnasuse tõttu Eestis tavalise suure tuhmikuga (*Anomodon viticulosus*) on kurrulist tuhmikut looduses raske ära tunda. Mõlemad liigid kasvavad tihti koos ja täpseks määramiseks on vaja kasutada mikroskoopi. Eestis on praeguseks teada neli leiukohta. Esmane leid Eestist on teada 1927. aastast Narva lähedalt, kuid see on nüüdseks hävinud. Peamised kurrulist tuhmikut ohustavad tegurid on metsamajandus ning tallamine ja prahistamine (Kurrulise tuhmiku (*Anomodon rugelii* (Müll.Hall.) Keissl.) kaitse tegevuskava vahearuanne, Kai Vellak).

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Vaivara maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtunud kaitse-eesmärgina loetletud liigi ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaiga eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud metsakoosluste ja kaitsealuse liigi kurrulise tuhmiku puhul on tegemist nende esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate koosluste ja katusliigi alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei pruugi tagada nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud, on kaitsealal II kaitsekategooriasse kuuluv linnuliik laanerähn (*Picoides tridactylus*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad taimeliigid harilik ungrukold (*Huperzia selago*), mets-kuukress (*Lunaria rediviva*), sulgjas õhik (*Neckera pennata*) ja kähar põõsassammal (*Thamnobryum alopecurum*), kahepaikne tiigikonn (*Rana lessonae*), linnuliigid laanepüü (*Tetrastes bonasia*) ja mustränhn (*Dryocopus martius*), samblikuliigid harilik kopsusamblik (*Lobaria pulmonaria*) ja pikk lõhnasamblik (*Evernia divaricata*) (EELIS 2016).

Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Vaivara maastikukaitseala on osaliselt kaitse all olnud juba 1959. aastast, kui võeti kaitse alla Eestis selgeimalt esile kerkivad suurtest rändpangastest koosnevad otsamoreenid

Vaivara Sinimäed. 1998. aastal moodustati selle põhjal neljast lahustükist koosnev Vaivara maastikukaitseala, et kaitsta geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslikke pinnavorme – Vaivara Sinimägesid.

Kaitseala asub keset intensiivselt majandatavaid metsi ning kaevandus- ja tööstuspiirkonda, mistõttu on sellel oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline Sinimägede väärtuslike pinnavormide ja maastikuilme säilimise ning kaitsealuste liikide ja loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kaitse eesmärgil. Käesoleva määrusega seatakse kaitse-eesmärgiks kaitsealal asuvad metsakooslused ja kaitsealune sammaltaim kurruline tuhmik.

Kaitseala tuumiku moodustavad kolm ida-läänesihilist, kokku ligi 5 km pikkust seljakut – **Vaivara Sinimäed**, mis on unikaalne ja haruldane näide mandrijää taandumisel tekkinud survestatud otsmoreeni pinnavormidest. Pargimägi (84,6 m üle merepinna), Põrguhaua mägi (83,2 m) ja Tornimägi (69,9 m) on kõrgeimad looduslikud pinnavormid tasasel Viru lavamaal. Vaheldumisi salumetsailmelise metsa ja traditsiooniliste kultuurmaastikega kaetud Sinimägede suhteline kõrgus on ligikaudu 40 m, mis teeb neist maastikuilmeliselt suure esteetilise väärtusega pinnavormid. Tõenäoliselt liustikutekkeliste seljakute põhjaküljed on väga järsud ning koosnevad peamiselt moreenist ja kohati paljanduvatest liivakivipangastest. Lauged püsti surutud ja kurdudeks painutatud paekihtidest koosnevad lõunapoolsed küljed lähevad sujuvalt üle jääjärve tasandikuks. Tornimäe lõunanõlval lasuvat kruusast liustikujõe deltat on rikkunud varasem kruusakaevandamine (Arold, I. Eesti maastikud. 2005).

Sinimäed on olnud läbi aegade strateegiliseks maastikuobjektiks, mistõttu on piirkonda räsitud mitmed sõjad. Sinimäed pakuvad palju uurimismaterjali sõjaajaloolastele ja need on olulise ajaloolis-kultuurilise tähtsusega. Maastikukaitsealale jääb II maailmasõja **Sinimägede lahingu koht**, mis on kantud kultuurimälestiste registrisse (registri number 5823). Sinimägede lahingukoht hõlmab maastikukaitsealal Tornimäe, Põrguhauamäe ja Pargimäe. Seetõttu võib olla vajalik muinsuskaitseameti loa alusel ja sõjaajaloo uurimise eesmärgil otsida lahingus hukkunute säilmeid ning lubada nende väljakaevamist ja ümbermatmist kõigil kolmel Sinimäel.

Kaitseala eesmärkideks lisatavad haruldased ja ohustatud looduslikud metsakooslused – elupaigatüübid vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) – on alal määranud 2008. aastal ekspert Taimo Aasma.

Inventeeritud ja kaitse-eesmärgiks nimetatud elupaigatüübid moodustavad Viivikonna loodusala pindalast 97,5% (27 ha) ning on kõik tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Vanad loodusmetsad (9010*) on levinuim elupaigatüüp, mis moodustab loodusalast 81,6% (22,6 ha). Elupaigatüübi esinduslikkus jääb vahemikku B–C (hea kuni arvestatav). Rohunditerikkad kuusikud (9050) moodustavad loodusalast 13,7% (3,8 ha) ja nende esinduslikkus on C (arvestatav). Soostuvaid ja soolehtmetsi (9080*) on loodusalal väikeses ulatuses, moodustades kaitsealast 2,2% (0,6 ha) ja nende esinduslikkus on C (arvestatav). Metsaelupaikade esinduslikkust on alandanud mõningane kuivendus.

Vaivara maastikukaitsealal on ka loodusdirektiivi elupaigatüüpidega mittemääratud metsa- ja niidukooslusi, mis on elupaigaks kaitsealal leiduvatele kaitsealustele liikidele ning oluliseks osaks maastikuilmest. Sinimägede järskudel nõlvadel asuvad küllaltki ulatuslikul alal vanad laialehised metsad ja pangametsad, mis lisaks kaitsealuste liikide elupaikadele kinnistavad panganõlva ning aitavad ära hoida pinnase varisemist.

Tornimäe varju jääv niiske lodulepik rohke kivikülviga on tüüpiline elupaik kaitsealusele samballiigile **kurrulisele tuhmikule**. Kaitsealale jääv Sinimäe kurrulise tuhmiku elupaik registreeriti 2015. aastal, kokku leiti liiki ohtralt vähemalt 55 kivilt. Teadaolevalt on tegemist Eesti suurima leiukohaga. Ülejäänud kolmes registreeritud leiukohas on kurrulise tuhmikuga kaetud kivide arv mitu korda väiksem (Lehmja ja Meriküla leiukoht) või pole viimastel aastatel leiukohas enam liiki nähtud (Loodi leiukoht). Sinimäe kurrulise tuhmiku elupaik on teadaolevalt ka ainus, kus on liigil ka generatiivsed võsud.

Vaivara maastikukaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on osaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealale jääb Viivikonna loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks maastiku, looduslike elupaikade ja liikide kaitse, on kaitseala tüübiks jätkuvalt valitud maastikukaitseala. Väärtuslike elupaigatüüpide ja haruldaste liikide leidumise tõttu võiks kaitseala tüübiks valida ka looduskaitseala, kuid peamine eesmärk kaitsealal on Vaivara Sinimägede väärtuslike pinnavormide ja maastikuilme säilitamine ja kaitse. Sinimägesid ei ole võimalik kaitsta hoiualana, sest hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks. Hoiualal kaitstakse elupaikasad ja kasvukohtasad, mille kaitseks on hoiuala moodustatud. Seetõttu ei võimalda hoiuala kaitsekord kaitsta kooslusi tervikuna. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitserižiimi täpsustamiseks vajalik. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist, mis on vajalik kaitsealal olevate väärtuste säilimiseks. Eri rangusega vööndites saab vajalikes kohtades rakendada piiranguid, mis lähtuvad konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisest nõudlusest (nt raiepiirang). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Kaitseala territooriumile jääb kultuurimälestis (Sinimägede lahingukoht), mille kaitse on tagatud muinsuskaitseadusega. Seega ei ole kultuuripärandi maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks seadmine eraldi vajalik ning sellest tulenevalt ei ole põhjendatud ala tüübiks valida rahvusparki, kuna rahvusparke iseloomustab kultuuripärandi kaitse-eesmärgiks seadmine.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud võimaluse korral selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid ja kõlvikupiirid). Kohas, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid (möödistatud katastriüksused) ja geograafilisi koordinaate. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võrreldes Vabariigi Valitsuse 12. mai 1998. a määrusega nr 102 moodustatud Vaivara maastikukaitsealaga (79,8 ha) suureneb kaitseala pindala 85,5 ha-ni, st 5,7 ha võrra. Varasema kolme lahustüki asemel koosneb kaitseala neljast lahustükist (Tornimäe, Põrguaugumäe, Pargimäe ja Viivikonna), sest kaitsealalt on välja arvatud Sillamäe-Sinimäe kõrvalmaantee (teeregistris nr 13144). Kaitseala suurenemine on tingitud suures osas kaitsealuse liigi kurrulise tuhmiku elupaiga liitmisest kaitsealaga, samuti Põrguaugumäe arvamisest tervenisti kaitseala koosseisu.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised: lisanduvast seni kaitseta eramaast läheb kaitseala piiranguvööndisse 6,5 ha. Alale liidetakse Põrguaugumäe lõunanõlva hõlmav ala, et tagada kaitsealuse objekti maastikuline terviklikkus. Kaitse alt arvatakse välja 0,4 ha eraomandis olevat maad. Eramaade pindalalised muutused kaitseala sihtkaitsevööndit ei puuduta.

Kaitsealalt arvatakse piirimuudatustega välja 4,9 ha maad, millest 0,4 ha on eraomand, 3,1 ha riigiomand ja 1,4 ha munitsipaalomand. Kaitsealalt välja arvatud maast moodustab suurema osa Sillamäe-Sinimäe kõrvalmaantee ja liinisihi alune maa, samuti Pargimäe läänepool asuv laste mänguväljak ning paneelalamu haljasala hõlmav ala.

Kaitsealale liidetakse juurde 10,6 ha varem kaitsealast väljaspool asunud maad, millest 6,5 ha on eraomand, 3,5 ha riigiomand ja 0,6 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Juurdeliidetav eraomand jääb tervenisti Põrguaugu mäele ning liidetakse kaitseala piiranguvööndiga Põrguaugu mäe tervikliku kaitse tagamiseks. Juurdeliidetav riigiomand hõlmab suures osas Tornimäest vahetult põhja poole jäävat kaitse-eesmärgiks nimetatud kurrulise tuhmiku elupaika. Osaliselt tuleneb kaitseala suurenemine piirikorrigeerimisest, mis seisneb peamiselt kaitseala välispiiri ühildamises vahepeal katastrisse kantud maaüksuste piiridega ning looduses paremini jälgitavate objektidega (näiteks teed). Kokku moodustab väljaarvamiste ja juurdeliitmiste tulemusena Vaivara maastikukaitseala maaomandist riigimaa 50,6 ha (59,2%), munitsipaalmaa 5,2 ha (6%), eramaa 20,0 ha (23,4%) ning jätkuvalt riigi omandis olev maa 9,6 ha (11,2%).

Käesoleva määrusega tsoneeringut oluliselt ei muudeta. Marginaalsed muudatused vööndite piiris tulenevad kaitseala välispiiri muudatustest. Eelnõujärgse tsoneeringu kohaselt koosneb Vaivara maastikukaitseala kahest sihtkaitsevööndist (Tornimäe ja Viivikonna) ning kahest piiranguvööndist (Põrguaugumäe ja Pargimäe). Sihtkaitsevööndisse jääb 50,5 ha (59,3%), mis kõik on riigiomand. Piiranguvööndisse jääb 34,8 ha (40,7%), millest 20,0 ha on eraomand, 5,2 ha munitsipaalomand ja 9,6 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Juurdeliitmiste ja tsoneeringu muudatuste tulemusena eraomandis olevat maad täiendavalt sihtkaitsevööndisse ei ole arvatud.

Sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud väärtusliku pinnavormiga ja maastikuilmelt oluline Tornimägi, mis on Sinimägedest kõige väiksema inimõjuga, ning kaitsealuste liikide (sh kaitse-eesmärgiks nimetatud ja osaliselt Tornimäel kasvava kurrulise tuhmiku) elupaigad. Piiranguvööndisse on tsoneeritud maastikuilmelt olulised väärtuslike pinnavormidega Vaivara Sinimägede hulka kuuluvad Põrguaugu mägi ja Pargimägi, mis on inimtegevusest rohkem mõjutatud kui Tornimägi, samuti on piiranguvööndisse tsoneeritud suurema inimõjuga metsaelupaigad.

Metsa- ja liinisihid ning teed ja rajad, mida mööda kulgeb kaitseala välispiir, on kaitsealast välja jäetud.

Kaitseala **Viivikonna lahustükk** on 27,7 ha suurune ja sellele jääb Viivikonna sihtkaitsevöönd. Lahustüki piir kulgeb mööda liinisihti (kusjuures sihi laiuseks on arvatud 25 m liini teljest) ja metsasihte. **Viivikonna sihtkaitsevöönd** on moodustatud väärtuslike metsakoosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks. Vöönd jääb suures osas riigiomandis olevale maaüksusele Vaivara metskond 7 (85101:011:0006), kitsa siiluna ka riigiomandis olevale maaüksusele Vaivara metskond 8 (85101:011:0007).

Kaitseala **Tornimäe lahustükk** on 24 ha suurune ning sellele jääb Tornimäe sihtkaitsevöönd ja Põrguaugumäe piiranguvööndi lahustükk. Tornimäe lahustüki idapiir kulgeb mööda maaüksuse 13144 Sillamäe-Sinimäe tee T2 läänepiiri (85101:001:0157) ning lõunapiir mööda maaüksuse Udria maastikukaitseala 5 (85101:001:0572) piiri ja Karjaste tee (85101:001:0825) serva. Tornimäe lahustüki lääne-, edela-, ja lõunapiir ühtib maaüksuse Udria maastikukaitseala 5 lääne-, edela-, ja lõunapiiriga. Lahustüki põhjapiir kulgeb u 160 m ulatuses mööda Tornimäe põhjaosa läbivat ida-läänesuunalist pinnasteed kuni jõuab tee servas asuva punktini koordinaatidega X: 718 266,562 ja Y: 6 588 388,669 ja seejärel mööda looduses hästi eristuvat metsakõlviku piiri kuni ristumiseni rajaga punktis koordinaatidega X: 718 234,938 ja Y: 6 588 447,884 ning läheb sealt mõttelise sirgena (kusjuures sirge on looduses nähtav gaasitrassina) kuni ristumiseni punktis koordinaatidega X: 718 866,168 ja Y: 6 588 427,446 maaüksuse Liiva (85101:001:0045) piiriga. Edasi kulgeb piir mööda maaüksuste piire ja pinnasteed, kusjuures pinnastee on kaitsealast välja jäetud, kuni maaüksuse 13144 Sillamäe-Sinimäe tee T2 piirini. **Tornimäe sihtkaitsevöönd** (22,9 ha) on moodustatud maastikuilmelt olulise ja väärtuslike pinnavormidega Tornimäe ning kaitsealuste liikide kaitseks. Vöönd jääb riigiomandis olevatele maaüksustele Udria maastikukaitseala 5 (85101:001:0572) ja Kaldaaluse (85101:001:0841). Vööndi piir kulgeb suures osas mööda Tornimäe lahustüki piiri, vaid kirdenurgas kulgeb vööndi piir mööda Susipuu maaüksuse (85101:001:0236) läänepiiri.

Kaitseala **Põrguaugumäe lahustükk** on 28,4 ha suurune ja sellesse jääb Põrguaugumäe piiranguvöönd. Lahustüki läänepiir kulgeb mööda maaüksuste 13144 Sillamäe-Sinimäe tee T1 (85101:001:0156) ja 13144 Sillamäe-Sinimäe tee T2 (85101:001:0157) idapiiri. Põhjapiir kulgeb mööda haritava maa kõlviku piiri ning maaüksuse Susipuu (85101:001:0237) idapiiri ja maaüksuse Sinipõllu (85101:001:0287) lõunapiiri, kusjuures Sinipõllu maaüksus jääb kaitsealast välja ja Susipuu osaliselt kaitsealale. Edasi kulgeb lahustüki ida- ja lõunapiir mööda maaüksuste piire. Erandiks on põhikaardile kantud grillinurk koos seda ümbritseva võrkaiaiga, mida mööda jookseb kaitseala piir (punktide koordinaadid X: 719 713,364; Y: 6 588 059,890 ja X: 719 663,706; Y: 6 588 041,856). Seejärel kulgeb piir mööda Kõrgemäe tn 2a (85101:001:0369) katastriüksust (jättes Kõrgemäe tn 2a maaüksuse kaitsealast välja) nurgapunktini koordinaatidega X: 719 611,890 ja Y: 6 588 005,933 ning liigub mõttelise sirgena edasi haritava põllu piiripunkti koordinaatidega X: 719 517,551 ja Y: 6 587 940,568, kust läheb edasi mööda seda haritava maa kõlviku piiri kuni ristub Kõrgemäe (85101:001:0268) maaüksuse läänepiiriga. Sealt läheb piir edasi mööda Kõrgemäe maaüksuse piiri ning maaüksuse Põrgumäe (85101:001:0382) põhjapiiri (jättes Põrgumäe maaüksuse kaitsealast välja) kuni jõuab taas 13144 Sillamäe-Sinimäe tee T1 (85101:001:0156) maaüksuseni. **Põrguaugumäe piiranguvöönd** (29,5 ha) on moodustatud maastikuilmelt olulise ja väärtuslike pinnavormidega, kuid suure inimõjuga Põrguaugumäe kaitseks. Vöönd on Sillamäe-Sinimäe teega jagatud kaheks lahustükiks. Tornimäe lahustükile jääva osa piir kulgeb suures osas mööda kaitseala välispiiri, vaid läänepiir kulgeb mööda Tornimäe sihtkaitsevööndi idapiiri. Suures osas jääb vöönd jätkuvalt riigi omandis olevale maale, ülejäänud moodustavad eraomandis olevad Susipuu (85101:001:0237) ja Kõrgemäe (85101:001:0268) maaüksused.

Kaitseala **Pargimäe lahustükk** on 5,2 ha suurune ja sellesse jääb Pargimäe piiranguvöönd. Lahustüki põhjapiir kulgeb mööda teed, idapiir mööda maaüksuse Karja tänav (85101:001:0472) läänepiiri ja lõunapiir mööda maaüksuse Roheline tänav (85101:001:0440) põhjapiiri. Lahustüki läänepiir kulgeb mööda maaüksuste piire, kusjuures mõttelise sirgena kulgeb piir punktide koordinaatidega X: 720 371,874 ja Y: 6 588 208,339 ning X: 720 399,789 ja Y: 6 588 251,330 vahel, mis ühendab maaüksuste Pargi tn 5 (85101:001:0333) ja Uus tn 8

(85101:001:0364) nurgapunkte. Maaüksuse Uus tn 9 (85101:001:0122) kirdepiiri mõttelise sirgjoonelise pikendusena kulgeb piir sama maaüksuse kirdenurgast teeni punktini koordinaatideni X: 720 372,947 ja Y: 6 588 336,598. **Pargimäe piiranguvöönd** on moodustatud maastikuilmelt olulise ja väärtuslike pinnavormidega, kuid suure inimõjuga Pargimäe kaitseks. Vöönd jääb terves ulatuses jätkuvalt riigi omandis olevale maale.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Leibak 2006, Eksperthinnang Vaivara maastikukaitseala uuendatud kaitse-eeskirja eelnõule). Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kaitsekorra mõjuga Viivikonna loodusala kaitse-eesmärkidele ning Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivate erisustega.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide, looduslike elupaikade ja Vaivara Sinimägede soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vaivara maastikukaitsealal on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige metsamajandamise ja kaevandamistegevuse (kruus) vastu. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kahte sihtkaitsevööndisse ja kahte piiranguvööndisse. Leebem kaitseriim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada Vaivara Sinimägede, väärtuslike

koosluste ning kaitse-eesmärgiks nimetatud liigi ja selle elupaiga säilimist.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 12. mai 1998. a määrus nr 102 „Vaivara maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Kaitsealal ei ole reguleeritud kalapüüki, kuna kalastamiseks sobilikud veekogud kaitsealal puuduvad.

Maaparandussüsteemide hoiutöid ja veerežiimi taastamist ei ole reguleeritud, kuna kaitsealal ei asu maaparandussüsteeme ega toimivaid ja taastamist vajavaid kuivenduskraave.

Kaitsealal ei ole reguleeritud adru ega pilliroo varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru ning pilliroogu kasvab vaid kohati väga väikesel määral raskesti ligipääsetavates kohtades, kus selle kogumise vastu huvi puudub.

Kaitsealal ei ole reguleeritud ujuvvahendiga sõitmist veealal ning lautri või paadisilla ehitamist, sest kaitsealal puuduvad selleks sobivad suuremad veekogud.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid erisusi.

Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Inimeste liikumist, loodusandide korjamist ja jahipidamist pole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitsealal on lubatud telkimine ja lõkke tegemine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine juhuslikus kohas kahjustab kaitsealal kaitstavaid väärtusi, eelkõige erosiooniohtlikke Vaivara Sinimägede järske nõlvu ja niiskeid metsakooslusi. Lõkke tegemine suurendab oluliselt tuleohtu, kuna valdavalt puhke-eesmärkidel külastatavates kaitseala piirkondades domineerivad pargiilmelised puistud. Lõkke tegemine Sinimägede pargiilmelistes metsades selleks mitteettenähtud kohas kahjustab puude juuri, mis võib viia nende hävimiseni. Kaitsealale on Pargimäe harjale rajatud vaatetorn, Tornimäe ja Põrguaugumäe piiranguvööndit läbib Vaivara matkarada ning Põrguaugumäe piiranguvööndis asub puhkekoht. Täiendavate lõkke- ja telkimiskohtade rajamise vajadus määratakse kaitsekorralduskavaga.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel ning jalgrattaga sõitmine radadel. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 nimetatud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgedes, teedes ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Kaitseala valitseja võib kaitsekorralduskava alusel ja kokkuleppel maaomanikuga teha ettepaneku tee sulgemiseks mootorsõidukitega sõitmiseks, juhul kui mootorsõidukiga sõitmine häiriks kaitsealuseid liike või halvendaks oluliselt kaitstavate koosluste seisundit. Tee mõiste on määratletud ehitusseadustikus. Kaitsealale ei jää Maa-ameti andmetel ühtegi riigimaanteed ega

kohalikku, era- või metsateed. Võimalike mootorsõidukite sõitmiseks suletavate teede all mõeldakse eelkõige isetekkelisi teid, mis paiknevad häirimistundlike kaitsealuste liikide elupaigas, killustavad sihtkaitsevööndites paiknevaid kaitstavaid kooslusi või rikuvad varisemisohtlikku järskude nõlvadega klinti. Vajaduse korral kaalutakse kaitsekorralduskavas koostöös maaomanikega, kuidas reguleerida isetekkelistel teedel ja radadel liiklemist. Kaitsekorralduskavas võib teha ettepaneku ka õppe- või matkaraja sulgemiseks jalgratastega sõitmiseks. Kaitsealal asuvad erosiooniohtlikud pinnavormid (Vaivara Sinimägede järsud nõlvad) ja tallamisõrnad looduslikud kooslused (lodulepik Tornimäe varjus, niisked metsad Viivikonna lahustükil), mis on kaitsealuste liikide kasvukohad ja elupaigad. Sõtmine väljaspool teid, jalgratastega ka väljaspool radasid või maastikusõidukiga sõitmine kahjustab oluliselt elupaikade looduslikku seisundit ja suurendab häiringuid. Vaivara Sinimäed meelitavad oma mitmekesiste pinnavormidega ATV-ga sõitjaid, mis kahjustaks oluliselt Sinimägede erosiooniohtlikku maastikku ja hävitaks kaitsealuste liikide elupaigad. Jalgratastega on lubatud ka liiklemine radadel. Praegu jalgratastega radadel sõitmisele piiranguid seatud ei ole, sest jalgratastega liikumine on harv ja selline intensiivsus ei kujuta ohtu kaitseväärtustele ega riku radasid ja nõlvu. Juhul kui rattasõiduharrastus kogub piirkonnas populaarsust ja radasid hakatakse kasutama treeninguteks sellisel määral, mis võib ohustada järskude nõlvade säilimist, on maaomanikul võimalik jalgratastega liikumine problemaatilistes kohtades keelustada. Pargimägi on tuntud jalutuskoht, mida läbivad mitu rada. Pargimäe nõlvad on väga järsud ja erosiooniohtlikud, mistõttu võib jalgrattasõit nõlvade erosiooni intensiivistada. Sinimägede reljeefsetel aladel (järsud nõlvad, niisked lohud) võivad ületallamine ja taimestiku hävimine põhjustada erosiooni. Kaitsealuste liikide elutegevuse häirimine ja pinnase kahjustamine viib koosluste vaesestumiseni, killustumiseni ja hävinemiseni. Elupaikade kadumine vähendab bioloogilist mitmekesisust ja toob kaasa kaitsealuste liikide kadumise neist paigust.

Erandjuhtudel on lubatud sõidukiga ning maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid. Nendeks erandjuhtudeks on järelevalve-, pääste- ja muinsuskaitsetööd, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevus, kaitseala valitseja nõusolekul teostatav teadustegevus ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sh gaasitrassi hooldamine Tornimäe sihtkaitsevööndis, piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustööd (Põrguaugumäe piiranguvööndis asub põllumassiivide registris olev regulaarselt haritav 6,8 ha suurune põllumaatükk) ning Põrguaugumäe piiranguvööndis spordi- ja kultuuriürituste teenindamine. Vaivara Sinimäed on kultuurimälestiste registris arvel II maailmasõja Sinimägede lahingu kohana ning ala pakub siiani huvi sõjaajaloouuringute seisukohast. Põrguaugumäe piiranguvööndis läbiviidavate spordi- ja kultuuriürituste all mõeldakse sõjaajalooteemalisi mälestusüritusi (nt sõjaveteranide kokkutulekud) ning kohaliku kooli või muuseumi korraldatavaid üritusi (spordiüritused, maastikumängud, matkad jm).

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi, ning lisaõõta jahilulkeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Viivikonna ja Tornimäe.

Tornimäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on väärtuslike pinnavormide, kaitsealuse liigi kurrulise tuhmiku ja selle kasvukohtade ning teiste kaitsealuste liikide kaitse, elustiku mitmekesisuse, maastikuilme ja kooslusetüüpide säilitamine või taastamine. Vööndi tuumiku moodustab Tornimägi, mis on kolmest Vaivara Sinimäest kõige madalam. Tornimäe põhjakülje varju jäävas lodulepikus asub kaitse-eesmärgiks nimetatud kurrulise tuhmiku elupaik. Suures osas on vöönd kaetud pargiilmelise laialehise metsaga, millest Tornimäe põhjakülje paljanduva pangaga järsakul kasvab vana laialehine pangamets. Metsakooslusi läbivad rohked rajad. Vööndi kaguosas levivad rohumaad.

Viivikonna sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsakoosluste arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina, elustiku mitmekesisuse säilimine ning kaitsealuste liikide kaitse. Vöönd on peaaegu kogu ulatuses kaetud loodusdirektiivi metsaelupaikadega (27 ha). Kõige rohkem ehk 22,6 ha on vööndis vanu loodusemetsi (9010*). Elupaigatüübi esinduslikkus jääb vahemikku B–C (hea kuni arvestatav). Rohunditerikkaid kuusikuid (9050) on 3,8 ha ja nende esinduslikkus on C (arvestatav). Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) asuvad vööndis väikese killuna (0,6 ha) ning nende esinduslikkus on C (arvestatav). Metsaelupaikade esinduslikkust on alandanud mõningane kuivendus. Ajapikku lakkab kuivenduskraav funktsioneerimast ja taastub metsakooslustele iseloomulik veerežiim.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, ning Viivikonna sihtkaitsevööndis kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga, Viivikonna sihtkaitsevööndis ettevalmistamata kohas rohkem kui 20 osalejaga ning Tornimäe sihtkaitsevööndis ettevalmistamata kohas rahvaürituse korraldamine on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Sihtkaitsevööndis asuvate kaitsealuste liikide ja koosluste kaitseks on kehtestatud rahvaüritusel osalejate arvule piirangud. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja

saaks seada tingimusi ürituste toimumisele, nii et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Seega on kavandatud piisav paindlikkus mitmesuguste ürituste võimaldamiseks, juhul kui need ei ohusta loodusväärtusi. Rahvaürituste korraldamine on kaitsealal lubatud, sest Sinimägede puhul on tegemist asula vahetus läheduses asuva ning tuntud vaatamisväärsuse ja turismiobjektiga, kus suuremal osal alast, eeskätt piiranguvööndis on tegemist maastikuliste kaitseväärtustega, mida suunatud rahvaüritused ja külastamine ei kahjusta. Rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on Viivikonna sihtkaitsevööndis lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, et vältida tallamisõrnade metsakoosluste (niisked metsad) ning kaitsealuste liikide elupaikade kahjustamist. Tornimäe sihtkaitsevööndis on rahvaürituse korraldamine ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, et vältida liikumist tallamisõrnades metsakooslustes (kaitsealuse liigi kurrulise tuhmiku elupaik lodulepikus) ja varisemisohhtlikel rusukalletel ning paljanduväl rändpangase klindil. Rahvaürituse korraldamine enam kui 30 m suhtelise kõrgusega klindil juhuslikus kohas võib viia selle varisemiseni ning kahjustada saaksid nii klint kui ka sealsed kooslused. Eriti tallamisõrnad on klindi pooleldi vertikaaltasapinnal ja jalami rusukaldel levivad kooslused, mis hävivad tallamiskoormuse mõjul kergesti. Selleks, et tagada Tornimäe reljeefi, koosluste ja kaitsealuste liikide ning nende elupaikade soodne seisund, tuleb piirata rahvaüritustest osalejate arvu ning suunata üritused kohtadesse, kus nende mõju kooslustele oleks minimaalne. Kaitseala valitsejal on täpsem teave ala kaitseväärtuste kohta ning ta oskab omalt poolt anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Tornimäe sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, välja arvatud Tornimäe põhjanõlva ida-läänesuunalisel astangul. Tornimäe sihtkaitsevööndi kaguosas asuvad avatud alad ja rohumaad, mida maastikuilme ja vaadete säilimiseks tuleb niita ja avatuna hoida. Astangust lõuna poole jäävad metsakooslused on pargiilmelised ning neis kasvab rohkesti laialehiseid liike. Endisele liivakarjääri alale on istutatud kultuurmännik. Nende metsade looduslikumaks muutmisel võib olla vajalik teha kujundusraieid. Koosluse kujundamine astangust põhja poole ei ole lubatud, sest sealne paejärsak on väga järsk ning võimalikud kujundustööd metsas võivad Tornimäe reljeefi kahjustada.

Tornimäe sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kurrulise tuhmiku elupaigas on rändrahnudele peale kukkunud puud kohati matnud enda alla kurrulisele tuhmikule sobilikud kivid, mistõttu võib olla vajalik nende puude kividelt eemaldamine. Endisel karjäärialal on mitu tiiki, mis on elupaigaks kaitsealusele tiigikonnale. Tiikide kinnikasvamise vältimiseks võib liigikaitsealal eesmärgil olla vajalik nende süvendamine või laugemaks muutmine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Erisus võimaldab hooldada Tornimäe sihtkaitsevööndisse jäävaid teid ja radu (vööndit läbib matkarada) ning gaasitrassi, kaitseala tähiseid või infotahvleid, samuti vööndi lääneosas paiknevaid kinnikasvavaid tiike maastikuilme säilimise eesmärgil. Olemasolevate rajatistena käsitletakse ka Tornimäel asuvaid II maailmasõja aegseid kaitserajatisi ja nende jäänuseid (sissevajanud kaitsekraavid ja punkrid), mille hooldustöid saab kaitseala valitseja nõusolekul lubada. Muinsuskaitsealuste rajatiste hooldamisel võib vajalik olla hooldusraie, et objektide nähtavus maastikus paraneks. Kuna kaitseala sihtkaitsevööndites ei ole ühtegi majapidamist ega hoonet, ei ole tarvidust kaitse-eeskirjaga lubada hoonete hooldustöid.

Kaitseala eesmärk on Vaivara Sinimägede, väärtuslike koosluste ja haruldaste liikide kaitse.

Seetõttu on sihtkaitsevööndis keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatise püstitamine kaitseala tarbeks ning Tornimäe sihtkaitsevööndis tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Looduskaitseseadus annab võimaluse lubada tootmisotstarbeta hoone püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Kaitse-eeskiri ei näe ette hoonete püstitamist kaitseala sihtkaitsevööndis. Sihtkaitsevööndite maa on suures osas metsamaa, lisaks on Tornimäe sihtkaitsevööndi põhjaküljel väga järsu nõlvaga. Sihtkaitsevööndi maa on kaitsealuste liikide elupaigaks ning hoonete püstitamiseks ei ole sobivaid kohti. Ehitamiskeeld tagab kaitsealal asuvate loodusdirektiivi elupaigatüüpide, kaitsealuste liikide elupaikade ja maastikuilmelt olulise Tornimäe soodsa seisundi säilimise. Ehitamiskeeld ei lase killustada kaitsealuste liikide elupaikaid, mis viiks liikide ja nende elupaikade hävimiseni. Ehitamine kahjustaks olulisel määral kaitstavaid väärtusi ning viiks kumuleeruvalt metsakoosluste ja Tornimäe pinnavormide hävimiseni. Tornimäe sihtkaitsevööndisse jääb gaasitrass, mistõttu on kaitseala valitseja nõusolekul siin lubatud tee ja tehnovõrgu rajatiste ning tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine. Viivikonna sihtkaitsevöönd on tervenisti kaetud metsamaaga ning seal puuduvad majapidamised, hooned ja teed. Seetõttu ei ole tarvis lubada tee ja tehnovõrgu rajatiste ning tootmisotstarbeta rajatiste püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks Viivikonna sihtkaitsevööndis. Nii Tornimäe kui ka Viivikonna sihtkaitsevööndis on lubatud kaitseala tarbeks püstitada tähiseid ja infotahvleid, mis on vajalikud inimeste teavitamiseks. Samuti võimaldab erisus püstitada rajatise Tornimäe sihtkaitsevööndit läbiva matkaraja tarvis.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Tornimäe sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ja maastikuvaate avamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarde kujundamine. Tornimäe sihtkaitsevööndi lääne-, edela- ja lõunaosa avatuna hoidmine on oluline, et Tornimäe ümbruses säiliks traditsioonilised kultuurmaastikud ja looduslikud rohumaad. Lagedana hoitavad alasid on Tornimäe sihtkaitsevööndis u 7 ha.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega, on sihtkaitsevööndis keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega, kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimisele.

Majanduslikeks huvideks oleks piirkonnas metsaraied ja maavara (kruusa) kaevandamine. Metsaraied hävitaksid väärtuslikud metsakooslused, mis on kaitsealuste liikide elupaigad, ning muudaksid kooslused killustatuks. Samuti suurendaks metsaraie erosiooni ohtu reljeefsel Tornimäel.

Maavara kaevandamine on keelatud, et tagada kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste

soodsa seisundi säilimine. Maavara kaevandamine karjääriviisiliselt hävitaks väärtuslikud kooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad ning Tornimäe pinnavormid. Maavara kaevandamine allmaa-kaevanduses muudaks jäädavalt piirkonna looduslikku veerežiimi ja seeläbi ka looduslikke kooslusi ning muudaks võimalike langatuslehtrite näol pinnavorme ja maastikuilmet.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Põrguaugumäe ja Pargimäe piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse, väärtuslike pinnavormide ja maastikuilme säilimine ning kaitsealuste liikide kaitse. Piiranguvööndisse jäävad mitmekesise reljeefi ja tugeva inimõjuga (põllumaad, niidetavad rohumaad) Põrguaugu mägi (tuntud ka kui Põrguhaua mägi) ja Pargimägi. Samuti jääb piiranguvööndisse kultuurimälestis – II maailmasõja Sinimägede lahingu koht.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades looduskaitseadusest ja kaitse-eeskirjast tulenevaid kitsendusi. Lubatud on kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi kaitseväärtuste säilimise tagamiseks. Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritus korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ning pärast üritust ala korrastatakse. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks väljaspool ettevalmistatud kohti on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis asuvate looduväärtuste, näiteks erosioonihohtlike pinnavormide kaitseks tingimusi seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Piiranguvööndis ei ole lubatud hoonete püstitamine. Piiranguvööndisse jäävad väärtuslikud pinnavormid Põrguaugu mägi ja Pargimägi, kus suures osas on tegemist metsa- ja põllumaaga ning hooned puuduvad. Seetõttu ei ole hoonete püstitamiseks (näiteks abihooned) vajadust ega sobivaid kohti. Ehitiste püstitamise piiranguga tagatakse väärtuslike pinnavormide ja nendele iseloomuliku maastikuilme, traditsioonilise kultuurmaastiku ning loodusliku mitmekesisuse säilimine. Rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks on võimaldatud eeskätt õppe- ja külastusotstarbega rajatiste rajamiseks ja täiendamiseks. Põrguaugumäe piiranguvööndit läbib matkarada ning Pargimäe piiranguvööndit läbib loodusrada ja sellele jääb ka vaatetorn.

Põrguaugumäe piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul tehisveekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine. Erisus võimaldab endise kruusakarjääri alale tekkinud tiiki liigikaitsealustel eesmärkidel süvendada või muuta laugemaks.

Metsade majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Sageli on see vajalik, et tagada puistu liigilise

mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimine. Kaitseala piiranguvööndi metsad on suures osas pargiilmelised, mistõttu leidub neis ohtralt laialehiseid puid. Neile lisanduvad Põrguaugumäe piiranguvööndis istutatud lehise- ja hõberemmelgagrupid. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, sageli leiab neilt kaitsealuseid liike. Tuleb jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraiate käigus on vajalik jälgida eri puuliikide järelkasvu olemasolu. Hooldusraie tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Sinimägedes tuleb hooldusraietel parandada laialehiste liikide kasvutingimusi. Tingimuste seadmise detailsem info, sealhulgas allesjätavad puud, esitatakse koosluse tüüpide või alade kaupa kaitsekorralduskavas. Samuti tuleb tingimused üle vaadata raieloa igakordsel menetlemisel.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ja maastikuvaate avamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine. Maastike avatuna hoidmine on vajalik, et säiliks traditsioonilised kultuurmaastikud ning avatud ja suletud maastike vahetamine püsiks muutumatuna. Regulaarselt niidetavaid alasid on piiranguvööndis u 13 ha.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud haritava maal Põrguaugumäe piiranguvööndis, uuendusraied ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu. Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet, samuti ei ole puhtpuistud Eesti loodusmaastikule omased.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Põrguaugumäe on juba enne selle kaitse alla võtmist kahjustatud kruusa kaevandamisega. Kaevandustegevus hävitaks Sinimägede pinnavormid, maastikuilme, kooslused ja elustiku, samuti mõjutaks negatiivselt looduslikku veerežiimi. Vaivara maastikukaitsealal ega sellega piirneval alal ei ole kinnitatud passiivseid või aktiivseid maavaravarusid.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest piiranguvööndisse rajatavad kraavid mõjutaksid oluliselt nii piiranguvööndis kui ka sihtkaitsevööndis olevaid kooslusi. Veerežiimi muutused muudavad kasvukohatingimusi ja seeläbi ka koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust. Uute kraavide rajamine halvendaks kaitseala koosluste seisundit ning kahjustaks oluliselt Sinimägesid ja nende ilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab looduslikke ökosüsteeme ja elustikku. Erisus biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise osas on tehtud Põrguaugumäe piiranguvööndis haritava maa kõlvikul, sest vööndisse jääb suurel hulgal haritavaid maad.

Kaitseala piiranguvööndis on keelatud uuendusraied. Looduskaitseaduse § 31 lõike 2 punkti 5 kohaselt on piiranguvööndis uuendusraie keelatud, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata

teisiti. Põrguaugumäe piiranguvööndisse jääb põhikaardi andmetel 12 ha ja Pargimäe piiranguvööndisse 4,5 ha metsamaad (nendest kokku 5,9 ha on eraomandis ja 10,6 ha jätkuvalt riigi omandis). Piiranguvööndisse jääv metsamaa asub fragmenteeritult ning raskesti ligipääsetavates kohtades kohati väga järskude nõlvadega Põrguaugumäel ja Pargimäel ning neil on oluline osa maastikuilme kujundamisel. Vaivara Sinimägedel on avatud ja suletud maastike vahetamine püsinud pikka aega peaaegu muutumatult (Maa-ameti ajalooliste kaartide põhjal alates verstakaardist kuni tänapäevani). Uuendusraiate lubamine suurendaks raielankide ja noorendike osakaalu ning kahjustaks seeläbi maastikuilmet. Lisaks on Pargimäe piiranguvööndisse jäävad metsakooslused varasemate raietega muudetud pargiilmeliseks ning need on oluliseks puhkekohaks piirkonna elanikele, mistõttu uuendusraiate vastu huvi seal puudub. Kaitseala piiranguvööndi metsadele on kõige sobilikumaks raieviisiks kujundusraie. Seeläbi on võimalik avada vaatekoridore merele ja Tornimäele ning soodustada laialehiste liikide teket ja kasvu.

Metsade majandamisel piiranguvööndis tuleb arvestada, et kaitse-eeskirjaga keelatakse puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Piiranguvööndisse jäävad järskude nõlvadega ja kohati liigniiskete lohkudega Põrguaugu mägi ning väga järskude nõlvadega Pargimägi, mistõttu võivad kergesti tekkida pinnasekahjustused. Sademerohkel perioodil on oht, et puidu kokku- või väljaveo käigus saab raskete masinate kasutamisel pinnas ja metsa alustaimestik oluliselt kahjustada. Seetõttu on oluline puidu kokku- ja väljavedu reguleerida.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 27. märtsist 10. aprillini 2017. a Keskkonnaameti Põhja regiooni Jõhvi kontoris ja Vaivara Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 22. märtsil 2017. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 25. märtsil 2017. a kohalikus ajalehes Põhjarannik, sh selle venekeelses väljaandes Северное Побережье. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 22. märtsil 2017. a.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 3 kinnisasja 2 eraomanikule, Vaivara Vallavalitsusele ja Riigimetsa Majandamise Keskusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta.

Kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu toimus 20. aprillil 2017. a Vaivara Vallamajas. Koosolekul osalesid Vaivara valla ning keskkonnaameti ametnikud. Keskkonnaametile ei laekunud avaliku väljapaneku perioodil ühtegi kirja. Vaivara vallalt laekus avalikustamise koosolekul kaks ettepanekut.

Avaliku väljapaneku jooksul laekunud ettepanekud

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
1. Vaivara Vallavalitus	Lubada jalgrattaga sõitmist Pargimäe radadel.	Arvestatud. Jalgrattaga sõitmine Pargimäel ei ole siiani probleemiks. Eelnõu järgi lubatakse jalgratastega sõitmist teedel ja radadel. Probleemide tekkimisel saab

		maaomanik paigaldada jalgrattaga sõitmist keelavad sildid.
2. Vaivara Vallavalitsus	Vaadata üle kaitseala välispiir Sinimäe kalmistu 2 maaüksuse (tunnus 85101:001:0763) osas, kuna Sinimäe kalmistu maaüksusele on algatatud detailplaneering. Kaitseala ulatub kalmistu maaüksusele u 0,25 ha ulatuses, kuna projekteeritud piir kulges mööda kõlviku piiri. Vajaduse korral kaaluda piiri nihutamist, kuid otsest konflikti ei ole, kuna detailplaneeringu järgi on piirkond määratud kõrghaljastusalaks.	Kaitseala piiri korrigeeriti. Sinimäe kalmistu maaüksus jäetakse tervenisti kaitsealast väljapoole. Piir ühildati maaüksuse Udria maastiku-kaitseala 5 maaüksuse (tunnus 85101:001:0572) piiriga. 0,25 ha metsa väljaarvamine kaitseala terviklikkust ei kahanda, kuna tegemist on kitsa ribaga ala servas, mis ka omavalitsuse kehtestatud detailplaneeringuga on määratud kõrghaljastusalaks.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜTL 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunkti 497 kohaselt hõlmab kaitseala Viivikonna sihtkaitsevöönd Viivikonna loodusala, seetõttu tuleb Vaivara maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Viivikonna loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 10. jaanuari 2011. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade neljas ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2010) 9667 all, ET L 040, 12.02.2011, lk 1–205). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Seoses Vaivara maastikukaitseala Viivikonna sihtkaitsevööndi piiri korrigeerimisega tuleb

kõnesoleva kaitse-eeskirja alusel Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” alusel moodustatud Viivikonna loodusala piir viia vastavusse Vaivara maastikukaitseala Viivikonna sihtkaitsevööndi piiriga. Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Viivikonna loodusala piire.

Viivikonna loodusala piiri muutmisel uusi maaüksusi Natura 2000 võrgustikku ei lisandu, loodusalast arvatakse välja varem väga väikeses ulatuses loodusalale jäänud riigiomandis olev maaüksus Vaivara metskond 63 (85101:011:0127). Vähesel määral muutub looduskaitseala osakaal väiksemaks riigiomandis oleval maaüksusel Vaivara metskond 7 (85101:011:0006) ja suureneb riigiomandis oleval maaüksusel Vaivara metskond 8 (85101:011:0007).

5. Määruse mõju ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada metsakoosluste ning seal leiduvate liikide kaitse. Kehtestatud kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Vaivara maastikukaitseala on juba varasemast suures ulatuses riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 3,5 ha, (mis on riigiomandis metsamaa) ja piiranguvööndisse 7,1 ha (millest 6,5 ha on eraomand ja 0,6 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa), ning kaitsealalt arvatakse välja 4,9 ha maad seoses piiri korrigeerimisega, väheneb määruse jõustumisel Vaivara valla maamaksutulu esialgse arvestuse järgi ligikaudu

18 eurot aastas.

Võrreldes senise Vaivara maastikukaitsealaga, arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt riigimetsa 3 ha, mis kõik on varem kaitseta olnud metsamaa. Piiranguvööndisse riigimetsa ei jää. Samal ajal arvatakse piirimuudatustega kaitse alt välja 0,1 ha varem piiranguvööndisse kuulnud riigimetsa ning 2,1 ha varem sihtkaitsevööndisse kuulunud riigimetsa. Vastavalt RMK arvutustele vähendab 1 ha metsamaa range kaitse alla arvamine puidukasutuse tulu 128 eurot aastas. Majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks on RMK arvutuste kohaselt ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest ehk 1 ha piiranguvööndisse arvataval metsamaal väheneb puidukasutuse tulu 115 eurot aastas. Vaivara maastikukaitsealal suureneb puidutulu kaitse alt maha arvataval metsamaal 270 eurot aastas. Puidutulu väheneb kaitsealale juurde liidetaval ja varem kaitse all mitte olnud metsamaal 371 eurot aastas. Võrreldes varasema Vaivara maastikukaitsealaga väheneb seega RMK iga-aastane puidutulu Vaivara maastikukaitsealal kokku 101 euro võrra aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kaitseala välispiiri ja tzoneeringu muutmiseks pole sihtkaitsevööndisse täiendavalt eramaid arvatud ning riigil need kulud puuduvad.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Kuigi alates 2017. aastast saavad toetust taotleda ka väljaspool Natura alasid asuva sihtkaitsevööndisse kuuluva eramaa omanikud, ei muutu võrreldes varasema Vaivara maastikukaitseala piiridega riigi kulud seoses Natura metsa toetusega, kuna kaitseala sihtkaitsevöönd hõlmab vaid riigimaad.

Kaitsealal ei ole toetuskõlblikke poollooduslikke kooslusi ja vastavad kulud riigil puuduvad. Kaitse-eeskirja §-s 11 sätestatud poollooduslike koosluste hooldamise vajaduse all mõeldakse Tornimäe sihtkaitsevööndis asuvate rohumaade niitmist ajalooliselt välja kujunenud avatud maastikuilme säilimise eesmärgil.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi

lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kultuuriministeerium kooskõlastas eelnõu märkuste arvestamisel. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Kooskõlastamisel esitatud märkused ja ettepanekud ning nendega arvestamine on esitatud käesoleva seletuskirja lisas.

Siim Kiisler
Keskkonnaminister

Vaivara maastikukaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa

Kooskõlastusringil esitatud ministeeriumite märkustega arvestamise tabel

Kultuuriministeerium	Teeme ettepaneku maastikukaitseala seletuskirjas täpsustada, et Sinimägede lahingukoht hõlmab maastikukaitsealal Tornimäe, Põrguhauamäe ja Pargimäe (mitte ainult Põrguhauamäe, kus paikneb lahingu mälestusrist ja memoriaal; lk 4).	Arvestatud. Seletuskirja lk 4 on täiendatud järgmises sõnastuses: „Maastikukaitsealale jääb II maailmasõja Sinimägede lahingu koht, mis on kantud kultuurimälestiste registrisse (registrinumber 5823). Sinimägede lahingukoht hõlmab maastikukaitsealal Tornimäe, Põrguhauamäe ja Pargimäe.“
Kultuuriministeerium	Palume täpsustada, kas sõnastus „olemasolevate rajatiste hooldamine“ võimaldab hooldada ka Tornimäel asuvaid II maailmasõja aegseid kaitserajatisi ja nende jäänuseid (sissevajunud kaitsekraavid ja punkrid). Maastikulise kultuuripärandi nagu kaitserajatised jms hooldamine tähendab enamasti või muuhulgas hooldusraiet, et rajatised oleksid maastikus nähtavad. Kas eelnõu järgi on kaitseala valitseja nõusolekul võimalik ka kaitserajatisi võsast puhastada ehk teha hooldusraiet?	Arvestatud. Seletuskirja on lk 12 täiendatud selgitusega muinsuskaitsealustel rajatistel hooldusraiete tegemisest järgmises sõnastuses: „Olemaolevate rajatistena käsitletakse ka Tornimäel asuvaid II maailmasõja aegseid kaitserajatisi ja nende jäänuseid (sissevajunud kaitsekraavid ja punkrid), mille hooldustöid saab kaitseala valitseja nõusolekul lubada. Muinsuskaitsealuste rajatiste hooldamisel võib vajalik olla hooldusraie, et objektide nähtavus maastikus paraneks.“
Kultuuriministeerium	Palume korrigeerida seletuskirjas lk 5 olevat teksti kultuuripärandi seisukohalt korrektseks: „Kaitseala territooriumile jääb üks kultuuripärandiobjekt (Sinimägede lahingukoht), kuid sellel ei ole sellist tähtsust, mis looks vajaduse kultuuripärandi kaitse-eesmärgiks seadmist. Seega ei saa ala tüübiks valida rahvusparki, kuna rahvusparke	Arvestatud. Seletuskirja lk 5 on parandatud järgmises sõnastuses: „Kaitseala territooriumile jääb kultuurimälestis (Sinimägede lahingukoht), mille kaitse on tagatud muinsuskaitseadusega. Seega ei ole kultuuripärandi maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks seadmine eraldi vajalik ning sellest tulenevalt ei ole põhjendatud ala tüübiks valida rahvusparki, kuna rahvusparke iseloomustab kultuuripärandi

	<p>iseloomustab kultuuripärandi kaitse-eesmärgiks seadmine.“ Mööname, et Sinimägedele pole vaja luua rahvusparki, kuid selle mitteloomise põhjendus ei ole Sinimägede lahingupaiga vähene tähtsus. Vaivara Sinimäed on olnud erinevate kaitserajatiste strateegiliseks osaks juba 18. sajandil, samuti mänginud olulist rolli nii I kui ka II maailmasõja aegsete kindlustuste rajamisel. II maailmasõja kontekstis on Sinimägede lahingul üleeuroopaline sõjaajalooline tähendus. Palume viidatud lause kas eemaldada või ümber sõnastada.</p>	<p>kaitse-eesmärgiks seadmine.</p>
<p>Kultuuriministeerium</p>	<p>Eelnõu seletuskirjas (lk 16) räägitakse vähemalt saja aasta vanusest looduslikust metsast (viidatud maakaartidele), kuid Sinimägede lahingupaiga sõjajärgsed fotod viitavad, et Tornimägi ja Põrguhauamägi olid lahingujärgselt täiesti lagedad ning maapind suurtükkide pommidest segi paisatud. Palume väidet saja aasta vanusest looduslikust metsast täpsustada.</p>	<p>Arvestatud: Seletuskirja on täpsustatud järgmises sõnastuses: „Vaivara Sinimägedel on avatud ja suletud maastike vahetorkord püsinud pikka aega peaaegu muutumatult (Maa-ameti ajalooliste kaartide põhjal alates verstakaardist kuni tänapäevani).“</p>